

De zeeverzekeringsmarkt der Oostenrijksche Nederlanden op het einde van de achttiende eeuw.

Rijke gegevens omtrent de even tijdelijke als schitterende handelsherleving in de Oostenrijksche Nederlanden tijdens den zeeoorlog (1778-1783) levert ons de studie der zeeverzekering. De centrale ligging van onze neutrale gewesten tusschen Engeland en de verbonden mogendheden, Frankrijk, de Vereenigde Provinciën en Spanje, maakte de Oostenrijksche Nederlanden tot het middenpunt van den onmisbaren ruilhandel van Europeesche en koloniale producten (1).

Over de koortsachtige bedrijvigheid van dit tijdstip, en meer bepaald over de verzekering, biedt het werk van een tijdgenoot, J. Bowens, ons enkele merkwaardige bijzonderheden (2). De oprichting van de « *Compagnie d'assurance de la Flandre Autrichienne* » te Oostende vormt ongetwijfeld de hoofdgebeurtenis in het verzekeringsbedrijf van de jaren 1778-1783. Ook de sinds 1754 opgerichte Antwerpsche publieke

(1) H. VAN HOUTTE, *Contribution à l'histoire commerciale des Etats de l'empereur Joseph II.* — Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte, Stuttgart, 1910, blz. 252.

(2) J. J. BOWENS, *Nauwkeurige Beschrijving der oude en beroemde zee-stad Oostende, gelegen in Oostenrijksch Vlaenderen.* Brugge 1792, blz. 180-188, blz. 190-199, blz. 207-215.

verzekeringscompagnie bereikte alsdan het hoogtepunt in haar veertigjarige geschiedenis. De beschrijving van de zeeverzekering zou echter onvolledig zijn, indien niet tevens op de bedrijvigheid van talrijke particuliere assuradeurs en private compagnieën werd gewezen. De aantrekkingskracht van de verzekering was zoo groot, dat niet alleen kooplieden en bankiers, maar ook al wie over kapitalen beschikte, in dit bedrijf gelegenheid tot gemakkelijke en winstgevende belegging zocht. Oorzaak voor die ruime belangstelling zijn de hooge premiënkwoteeringen voor Oost- en Westindische schepen. Deze groote uitbreiding van het verzekeringsbedrijf wordt vooral te Antwerpen en te Oostende, de twee voornaamste handelssteden uit dit tijdperk, waargenomen.

Te Antwerpen ging de plotse handelsofbloei van de tachtiger jaren niet, zooals te Oostende, met een algeheele ontreddering van het zakenleven gepaard. Het handels- en bankbedrijf was er stevig georganiseerd en voor ruime uitbreiding vatbaar. Men hoeft slechts op de bedrijvigheid van de *Compagnie van Trieste en Fiume*, alsook op de talrijke kapitaalbeleggingen van kooplieden en bankiers in vreemde handels- en koloniaalondernemingen te wijzen. De kassiers Cogels en Van Ertborn bekleedden in het Antwerpsche zakenleven de functie van een bank in de huidige beteekenins van dit woord.

Wat de verzekering betreft, sedert 1754 bestond de « *Chambre Impériale et Royale d'assurance aux Pays-Bas* » met een kapitaal van 2.000.000 fl. wisselgeld, waarvan slechts 500.000 fl. gestort werd. Ruim 30 jaar werd de verzekering door haar als gespecialiseerd bedrijf uitgebaat met een toenemend crediet, zoo-

wel in het binnen- als in het buitenland. Naast het Antwerpsche bureau bestond sedert 1763 een agentschap te Gent, terwijl in het buitenland talrijke commissionnaires op eigen naam, voor rekening van de *Chambre Impériale*, belangrijke risico's teekenden. Een aanzienlijk deel van den handel van Londen, Amsterdam, Rotterdam en Lissabon werd op deze wijze door haar verzekerd. De leiding berustte in de handen van Charles de Proli, een van de grootste figuren van den toenmaligen Europeeschen handel, terwijl voor de technische kennis de ingeweken Engelschman, William Hollier de noodige waarborgen bood (3).

Naast de *Chambre Impériale*, die in Brabant het monopolie van publieke compagnie op aandelen voor het verzekeringsbedrijf genoot, waren onbeperkt aansprakelijke private compagnieën en particuliere assuradeurs, meestal kooplieden en bankiers, in dezen bedrijfstak werkzaam.

Tijdens de besprekingen van den Raad van Financiën in 1754, betoogde de commissaris voor handelszaken, Van Heurck, dat de particuliere assuradeurs en private compagnieën te Antwerpen, jaarlijks voor vrij aanzienlijke bedragen verzekerden.

De belangrijkste private compagnie was samengesteld uit tien vennoten, meestal familieleden van den Brusselschen bankier J. De Prestre, schoonzoon van de Antwerpsche kassierster J. B^{te} Cogels. Na te vergeefs in 1754 aan den ingeweken Engelschman, James Dormer (4) het oc-

(3) L. COUVREUR, *De eerste verzekeringscompagnie te Antwerpen (1754-1793 ?)*. — Tijdschrift voor Economie en Sociologie, Gent, 1936, aflevering 2, blz. 145-175.

(4) L. COUVREUR, *James Dormer (1708-1758)*. — BG. 1937, blz. 1-36.

trooi voor de publieke verzekeringscompagnie te Antwerpen betwist te hebben, besloot deze groep kapitalisten voor de compagnie op aandelen een machtige mededinger te worden. Aanvankelijk op zes jaar bepaald, kon de duur der vennootschap na afloop van deze tijdruimte telkens hernieuwd worden, mits wederzijdsche verwittiging twee maand voor het einde van den termijn (5). Geen enkel kapitaal werd gestort. In geval van verliezen waren de vennoten in verhouding tot hun aandeel aansprakelijk. Voor het beheer van de maatschappij werd aan den Brusselschen vennoot, J. De Pestre, die voor 4/26 geïnteresseerd was, een uitgebreid mandaat gegeven, o. m. had hij de premiën te ontvangen, de schadeuitkeeringen te betalen en de agenten van de vennootschap in het binnen- en zelfs in het buitenland aan te stellen. Over de bedrijvigheid van deze private maatschappij zijn er enkele gegevens die op haar bestaan tijdens de periode van 1769 tot 1775 wijzen. Nadere bijzonderheden over de periode van den zeeoorlog ontbreken evenwel.

Kenmerkend voor de Antwerpsche verzekeringsmarkt rond 1780 was het groot aantal particuliere maatschappijen (6). Dergelijke ondernemingen bestonden doorgaans uit een beperkt aantal vennoten, kooplieden, bankiers en zelfs renteniers, die aan een meer bevoegden vennoot de zakenleiding alsook de onderteekening der polissen toevertrouwden.

Het eigenaardigste voorbeeld van dergelijke private maatschappij biedt ons de in 1782 opgerichte « *Union des Dames* », uit twaalf dames van de Antwerpsche aristocratische wereld sa-

(5) Archief Cogels te Antwerpen.

(6) Rijksarchief Brussel, *Conseil du Gouvernement Général*, n° 1692.

mengesteld (7). Voor de noodige machtiging stonden de echtgenooten haar in de stichtingsakte bij. Het ongestorte kapitaal van de maatschappij bedroeg 120.000 fl., over twaalf aandeelen van elk 10.000 fl. verdeeld. Het was de vennoten toegelaten hun aandeel door testament aan hun erfgenamen over te maken, terwijl de compagnie zich een voorrecht bij gebeurlijken verkoop voorbehield. Voor eventueele verliezen waren de vennoten onbeperkt aansprakelijk. Voorzichtigheidshalve werd in de statuten ingelascht, dat de « *underwriter* » van de maatschappij slechts 6.000 fl. per schip mocht verzekeren en hoogstens 9.000 fl., indien het een vaart naar China of Oost-Indië gold. Het totale bedrag « *en risque* » mocht de 400.000 fl. niet overtreffen. Als « *underwriter* » trad op William Hollier, de voornaamste bediende van de Antwerpsche Compagnie, terwijl J. B. Cogels tot kassier werd aangesteld. Om de drie maand hield de « *Union des Dames* » verplichtend een vergadering, waar alle beslissingen bij meerderheid van stemmen der aanwezige leden werden genomen. Bij staking van stemmen brachten Hollier en Cogels gezamenlijk de beslissende stem uit.

Hoewel nadere bijzonderheden ontbreken, vermelden we toch de private maatschappij voor zeeverzekering, die op 10 Februari 1782 te Antwerpen tot stand kwam. Negen vennoten verleenden aan één onder hen procuratie om de maatschappij te verbinden. Hoogstens 2.000 fl. per onderneming mocht verzekerd worden en het bedrag « *en risque* » werd op 50.000 fl. gesteld.

Ook in de Fransche havensteden was het aantal dergelijke private compagnieën in den loop

(7) Archief Cogels te Antwerpen, *Resolutieboek*.

van de 18de eeuw vrij groot (8). Zoo aanzienlijk was de toeneming van den handel in de Oostenrijksche Nederlanden, dat de organisatie van het Antwerpsche verzekeringsbedrijf ontoereikend tegenover het groeiend verzekeringsaanbod bleek.

Nergens weerspiegelen uiterlijke kenmerken den economischen opbloei duidelijker dan te Oostende. De Oostendsche vrijhaven werd het toevluchtsoord van de handelsschepen der oorlogvoerende mogendheden. Ongekende afmetingen van het havenverkeer blijken vooral uit het aantal schepen, die rond 1780 de Oostendsche haven aandeden. Bedroeg het aantal binnenge-loopen schepen voor het tijdperk 1764-1765 slechts 828, voor 1781 en 1782 bereikte dit aantal respectievelijk 2892 en 2562. Voor een dergelijke geweldige opleving van het bedrijfsleven was de kleine visschershaven volstrekt niet uitgerust. Een ooggetuige, de Hamburgsche koopman, John Parish, die vooral betreurde dat deze opbloei ook Hamburg niet ten bate kwam, getuigt dat zelfs de kleinste zolder als opslagplaats benut werd, terwijl vaak goederen zonder meer, op straat werden opgestapeld (9). In die omstandigheden namen stad en haven zeer vlug een groote uitbreiding. Ten behoeve van de kooplieden werd een beurs geopend, terwijl eveneens

(8) J. WESKETT, *A. complete Digest of the Theory, Laws and Practice of Insurance*, London, 1781, blz. 161. Het resolutieboek van een private maatschappij te Rouen « Compagnie d'Assurances des Sieurs Ph. Deschamps, Alexe. Dambournay et autres » werd door W. R. DAWSON, *Marine Underwriting at Rouen 1727-1742*, London, 1935, gepubliceerd.

(9) R. EHRENBERG, *Das Haus Parish*, Jena, 1925, 2de uitgave, blz. 30.

een regeling van het makelaarsambt noodzakelijk bleek.

Kenmerkend voor het achtiend-eeuwsche Oostende was zijn commissiehandel. Na de ontvangst der goederen werd $3/4$ tot $7/8$ van hun waarde door de Oostendsche commissionnaires bij wijze van voorschot aan de vreemde committenten betaald. Daar de commissionnaires de goederen slechts op crediet konden verkoopen, moesten ze de noodige kapitalen tot voortzetting van hun handel door het verdisconteeren van wissels zoeken te verkrijgen (10). In verband daarmee, zijn talrijke voorbeelden van wisseldiscontereingen van Oostendsche commissionnaires in de boekhouding van den Antwerpschen koopman en bankier, James Dormer te vinden. In een credietinformatie betoogt deze laatste eveneens, dat het geldgebrek een kenmerkende trek van alle commissionnaires te Oostende was (11).

Deze toestand werd rond 1780 volledig gewijzigd. Talrijke vreemdelingen die over belangrijke kapitalen beschikten vestigden zich te Oostende. Ten einde Oostende financieel onafhankelijk van andere handelssteden der Oostenrijksche Nederlanden te maken, werd op initiatief van een ingeweken Engelschman, G. Herries, tot de oprichting van een publieke bank op aandeelen besloten.

(10) Rijksarchief Brussel, *Conseil Privé*, n° 1157, verzoek van de publieke bank op aandeelen en van de verzekeringscompagnie.

(11) Stedelijk Archief Antwerpen, *Insolvente Boedelskamer, Dormer*, n° 197 : « Mr. J. Galwey is a very honest man, has a good many of children and I believe live in tolerable good circumstances, but he does not pas for rich, he must live on his commissions and business as does most in Ostend, as he has often large commissions of salt and other goods consigned to him, I imagine he must be often short of money, he and several others are often in the same case ». Antwerpen, 1 Aug. 1753.

Ook het bestaan van de Oostendsche kapitaalmarkt was één der oorzaken, die rond 1780 een nieuwe publieke verzekeringscompagnie aldaar in het leven riepen. Bovendien hebben wellicht daartoe bijgedragen de ontoereikendheid van de Antwerpsche publieke verzekeringscompagnie om het verzekeringsaanbod te bevredigen en de hooge premiën van de oorlogsperiode, die aanzienlijke winsten lieten verhoplen.

Vele verzekeringen van Oostendsche kooplieden werden te Londen, Amsterdam en zelfs in de noordelijke havens van Europa, Hamburg en Bremen, afgesloten. Dat dergelijke verzekeringen in het buitenland gesloten soms zeer onaangename gevolgen hadden, blijkt onder meer uit het rekwes van de kooplieden Bine en Overman. In 1785 hadden deze beide Oostendsche kooplieden goederen voor 14.000 fl. bij een Breemsche compagnie verzekerd. De beheerder van deze compagnie, Schröder, weigerde elke schadeuitkeering van een door authentieke akten bevestigde averij. Anderzijds weigerden Bine en Overman zich aan de beslissing van een Breemsch scheidsgerecht te onderwerpen, dat naar alle waarschijnlijkheid partijdig zou optreden. Daar het een private aangelegenheid gold, weigerde de Raad van Financiën in te gaan op Bine en Overman's verzoek tot verkrijging van een officieële tusschenkomst. Dit sloot echter niet uit, dat door den Oostenrijkschen vertegenwoordiger te Hamburg zekere stappen ten voordeele van de Oostendsche kooplieden konden gedaan worden (12).

Op 7 Juli 1781 ontving de regering vanwege G. Herries een rekwes tot oprichting van een

(12) Rijksarchief Brussel, *Secrétairerie d'Etat et de Guerre*, n° 2150.

publieke verzekeringscompagnie te Oostende (13), dat op enkele wijzigingen na, geheel naar het voorbeeld van de « *Chambre Impériale et Royale d'Assurance aux Pays-Bas* » was opgesteld. Enkele maanden nadien, en nog eer de Raad van Financiën een beslising had getroffen, ontving de gevolmachtigde minister de Starhemberg te Brussel een schrijven van de Belgiojoso, Oostenrijkschen gezant te Londen, die een voorstander van de oprichting eener verzekeringscompagnie in Vlaanderen bleek te zijn. Vooreerst vestigde de gezant de aandacht op de ontoereikendheid van de Antwerpsche verzekeringscompagnie om aan het verzekeringsaanbod te beantwoorden. De premiënbetalingen aan het buitenland bedroegen dan ook zeer aanzienlijke bedragen. Gunstige premiënkwoteringingen als gevolg van den rentevoet, — deze was te Oostende lager dan te Londen, — alsook de mogelijkheid van aanzienlijke bedragen over twee compagnieën te verdeelen, zouden talrijke vreemde kooplieden er toe bewegen hun verzekering in de

(13) *Idem, Conseil des Finances, n° 1640.*

Over dezen ingeweken Engelschman te Oostende, hebben we volgende bijzonderheden kunnen verzamelen. In 1779 was Guillaume Herries in Spanje gevestigd, waar zijn toestand gezien de vijandelijkheden tusschen Spanje en Engeland onhoudbaar werd. Te Oostende aangekomen, stichtte hij in samenwerking met een landgenoot de firma Herries en Keith. Vrij spoedig slaagde hij er in een uitgebreid crediet te genieten. In een rekwest aan den Raad van Financiën, dat gunstig onthaald werd, verzocht hij om de toelating zijn goederen te Brugge in dezelfde voorwaarden als in de Oostendsche vrijhaven te mogen opslaan. In 1782 beweerde Herries paspoorten van den keizer van Marokko ontvangen te hebben, die de Oostenrijksche schepen, onder zijn toezicht, zouden toelaten de betrekkingen met de Middellandsche zee zonder enig risico uit te breiden. De aanzienlijke in- en uitvoerhandel van den Brusselschen bankier de Walckiers geschiedde door Herries' bemiddeling te Oostende. Herries' voornaamste initiatief was evenwel de oprichting van de eerste openbare bank op aandeelen in de Oostenrijksche Nederlanden.

Oostenrijksche Nederlanden af te sluiten. Brandverzekering wenschte de Belgiojoso eveneens door de nieuwe compagnie te zien uitbaten, hierbij doelend op het voorbeeld der Londensche compagnieën, die talrijke voorzorgsmaatregelen voor de uitbreiding van eventueele branden hadden getroffen. De Raad van Financiën was van meening zonder verdere discussie aan Herries het gevraagde octrooi te verleen. Een voorstel tot benoeming van een regeeringsafgevaardigde om de jaarlijksche vergaderingen bij te wonen, lokte vanwege Herries een hevig protest uit (14). De Raad van Financiën erkende de gegrondheid van dit bezwaar, te meer daar Herries beloofde aan de regeering de eerste tien aandelen van de publieke verzekeringscompagnie ten geschenke te geven.

Raadsheer Baudier stelde de bestuurders van de Antwerpsche compagnie, Proli, Solvyns en de Bie, op de hoogte van de onderhandelingen. De voorzitter van den Geheimen Raad, de Nény, tevens de hechtste steun van de Antwerpsche compagnie sinds haar ontstaan, poogde zonder succes den Raad van Financiën er toe over te halen de Antwerpsche bestuurders te aanhooren alvorens op Herries' verzoek in te gaan (15). In 1763, op het oogenblik dat de handel van de Oostenrijksche Nederlanden nog niet de uitbreiding van de jaren 1780 kende, leek het protest van de Antwerpsche bestuurders eenigszins gegrond. De plannen tot de oprichting van een

(14) Rijksarchief Brussel, *Conseil des Finances*, n° 1640: « ...les étrangers pourraient s'imaginer que la compagnie seroit par cet article trop sous l'inspection et ordres de la Cour dans toutes ses opérations, au lieu d'être réglée par des négociants avec lesquels on est accoutumé de traiter en toute confiance pour les affaires de commerce.

(15) *IBID.*, *Conseil des Finances*, n° 1640.

compagnie te Gent werden alsdan door de stichting van een agentschap aldaar verijld.

Op 2 April 1782 verleende de regeering aan Herries octrooi tot het oprichten van de « *Compagnie d'Assurance de la Flandre Autrichienne* » (16). In de toenmalige omstandigheden, betuigde de preambule, zouden de bedrijvigheden van de publieke verzekeringscompagnieën van Antwerpen en Oostende elkaar aanvullen, en de meest gunstige voorwaarden voor dit bedrijf in de Oostenrijksche Nederlanden verwezenlijken. De mogelijkheid van premiënbepaling op grond der qualiteit van de bemanning en van de schepen, maakte Oostende voor een dergelijke onderneming uitermate geschikt. Naar het voorbeeld van de Antwerpsche compagnie in Brabant, bekwam Herries voor Vlaanderen en voor den duur van 25 jaar, het monopolie van publieke compagnie op aandeelen voor het verzekeringsbedrijf. Afgezien van de brandverzekering bleef het de particuliere assuradeurs toegelaten, voor eigen rekening en voor deze van de vennoten, verzekeringen af te sluiten. De brandverzekering, alsdan vrijwel onbelangrijk, bleef aan het Gentsche agentschap van de Antwerpsche compagnie en aan Herries' agentschappen te Gent en te Brugge voorbehouden. In dit opzicht maakte laatstgenoemde compagnie inbreuk op de rechten van de Antwerpsche, die eveneens in Vlaanderen over een monopolie van de brandverzekering beschikte. Dergelijke inbreuk van privilegieën, een van de kenmerkende trekken van de politiek van het Oostenrijksche

(16) P. VERHAEGEN, *Recueil des Ordonnances des Pays-Bas Autrichiennes*. 3e Sér. 1700-1794. T. XII (1781-1786) Bruxelles, 1910, p. 127-132 en Rijksarchief Brussel, Conseil des Finances, n° 1640.

regiem, komt vooral in het ambachtstelsel duidelijk aan het licht (17).

Voor de zeeverzekering was de bedrijfsactie van de compagnie zoo ruim mogelijk ; onderscheid tusschen paviljoen, bestemming of risico werd niet gemaakt.

Bij de beslechting van eventueele conflicten, stelt men een belangrijke afwijking met het Antwerpsche octrooi vast. Binnen de maand hadden beide partijen een scheidsrechter, die niet tot de aandeelhouders van de compagnie mocht behoorren, te benoemen. Bleek tijdens de volgende maand een beslissing onmogelijk, dan moest door beide partijen of door den Oostendschen stadsmagistraat een scheidsrechter worden aangeduid. Voor elk geschil van minder dan 2.000 fl. was de beslissing door den derden scheidsrechter, of door twee onder hen genomen, aan geen verhaal onderworpen. Voor de geschillen van meer dan 2.000 fl. benoemde de Oostendsche magistraat, in navolging van het Antwerpsche octrooi, een commissie van twee rechtsgeleerden en drie kooplieden, in het geheel vijf leden. Beroep kon voor den Raad van Vlaanderen gebracht worden. De vonnissen van bedoelde commissie waren uitvoerbaar bij voorraad en onder borgstelling.

De bepalingen omtrent kapitaal, aandelen, samenstelling van de vergadering van aandeelhouders en zoo meer vertoonen een zeer groote overeenstemming met het Antwerpsche octrooi.

Het kapitaal van de « *Compagnie d'assurance de la Flandre Autrichienne* » bedroeg 2.000.000 fl., over 2.000 aandelen op naam verdeeld. Tot de intekening waren nationalen en vreemdelin-

(17) H. VAN HOUTTE, *Histoire économique de la Belgique à la fin de l'ancien régime*. Gent. 1920, blz. 51.

gen toegelaten ; deze laatsten werden tegen alle inbeslagneming vanwege de regeering gevrijwaard. De aandeelen van de compagnie waren roerende goederen, vrijgesteld van alle taksen. Op elk aandeel werd bij de intekening ten huize van den eersten bestuurder, G. Herries, 125 fl. gestort ; drie maand na de eerste vergadering van aandeelhouders was een gelijk bedrag opvorderbaar. Voor elke nieuwe oproeping tot het volle bedrag van 1.000 fl. per aandeel, was een beslissing van de meerderheid van de aandeelhouders vereischt. Wie weigerde een van deze stortingen te doen, verloor ten voordeele van de compagnie de gedane betalingen.

Alleen tien aandeelen gaven recht op één stem in de vergadering van aandeelhouders, terwijl 20 of meer aandeelen recht op een dubbele stem verleenden. De bestuurders en de agenten van de compagnie te Gent en te Brugge moesten houders van minstens 20 aandeelen zijn. G. Herries was de eenige in het octrooi benoemde bestuurder. De eerste vergadering van aandeelhouders had twee nieuwe bestuurders aan te stellen en kon desgevallend het aantal tot vijf brengen. De jaarlijkse verplichte vergadering van de aandeelhouders nam kennis van de bedrijvigheid van de bestuurders, stemde de uit te keeren dividenden, benoemde den kassier, en nam op verzoek van de bestuurders, beslissing over de haar onderworpen aangelegenheden.

Gedurende een termijn van zes jaar genoot G. Herries, als vergoeding voor zijn beheer, een vergoeding van 5 % berekend op de netto-winst der compagnie, vóór alle dividenduitkeering ; in geval van verlies kon Herries niet het minste recht op een vaste bezoldiging doen gelden.

Verder regelt het octrooi een aantal punten betreffende het teekenen der polissen, de benoe-

ming der bedienden, de betaling van een taks in verhouding tot de verzekerde waarde. In verband met deze taks komt volgende eigenaardige bepaling voor. Het tiende van de taks was aan een speciaal fonds van hulpverleening voor matroozen, met minstens drie jaar dienst onder Oostenrijksch paviljoen, voorbehouden. Eveneens in geval van redding zouden belooningen worden uitgekeerd ; zonder toestemming van de algemeene vergadering van aandeelhouders mochten deze nooit de 100 fl. overtreffen.

In vergelijking met de Antwerpsche *Chambre Impériale* vertoonen de organisatie en de bedrijvigheid van de Oostendsche *Compagnie* talrijke verschilpunten, die op een evolutie in de handelsmethodes tijdens de tweede helft van de 18de eeuw wijzen.

Niet alleen wordt de datum van de intekening der aandelen in de plaatselijke dagbladen van Antwerpen, Gent en Brussel aangekondigd, doch tevens worden de voornaamste bepalingen van het octrooi in gedrukte omzendbrieven aan het publiek kenbaar gemaakt. Men vergelijke hiermee het eigenhandige schrijven van de bestuurders der *Compagnie* te Antwerpen, waarbij ze om de intekening van aandelen verzochten. De omzendbrief was op 16 April 1782 gedateerd en kondigde de openbare intekening van de aandelen voor 22 Mei aan (18). Op 22 Mei berichtte Herries aan den raadsheer de Grysperre, dat er nog 430 aandelen zonder titularis bleven. Uit een verzoekschrift van een dertigtal aandeelhouders, die samen houders van ruim 300 aandelen waren, kan men een aanduiding omtrent de samenstelling van de publieke verzekeringscompagnie te Oostende halen. Opvallend is het

(18) Rijksarchief Brussel, *Conseil Privé*, n° 1157.

groot aantal houders van minstens tien aandelen, die bijgevolg als stemgerechtigden de algemeene vergadering mochten bijwonen. Herries' initiatief had onder de Oostendsche bevolking een veel ruimer belangstelling opgewekt, dan dit met de Antwerpsche *Chambre Impériale* van 1754 het geval geweest was.

De eerste algemeene vergadering van aandeelhouders benoemde Thomas Ray en Theodoor van Moorsel tot bestuurders van de compagnie; dezen moesten Guillaume Herries, eersten bestuurder, bijstaan. Robert Graham Mormal en Jacob Bernard Standaert beheerden respectievelijk de agentschappen van Brugge en Gent.

De reeds vroeger vermelde openbare bank te Oostende werd tot kassierster van de verzekeringscompagnie aangesteld. Deze openbare bank aanvaardde de deposito's zonder onkosten, in tegenstelling tot de algemeene practijk van de kassiers, die op de verhandelde speciën een klein kassiersloon in rekening brachten (19). Ook de kassier Van Ertborn der Antwerpsche verzekeringscompagnie maakte hierop geen uitzondering.

De bestuurders belegden het gestorte kapitaal van 500.000 fl. in aandelen, o. m. van de openbare bank en van de Aziatische compagnie en in obligatiën. In de geldlichting der stad Oostende voor de uitbreiding van de stad en het bouwen van een nieuw dok besloot Herries' compagnie voor een bedrag van 50.000 fl. à 4 % in te schrijven, mits jaarlijks een terugbetaling van

(19) Rijksarchief Brussel, *Conseil Privé*, n° 1157. Aankondiging van de openbare bank: « ... Chaque négociant qui trouvera convenable de se servir du ministère de la banque, pour faire garder ses espèces, et y tenir sa caisse, pourra le faire sans frais, et ainsi s'épargner de l'embarras, et le salaire d'un caissier... »

10.000 fl. door de compagnie kon geëischt worden. Na de aanvaarding van deze voorwaarde door de stad Oostende, verleende de Geheime Raad eveneens zijn goedkeuring (20).

In een schrijven van de bestuurders der verzekeringscompagnie en der openbare bank, werd de regering om toelating verzocht, de kapitalen van beide instellingen voor voorschotten met bepaalden termijn en onder voorwaarde van zekerheidstelling aan te wenden.

Herries' belangrijkste initiatief bleef evenwel de publicatie van de verzekeringsvoorwaarden der door hem opgerichte compagnie; publicatie, die een bondig doch zakelijk overzicht van de verzekeringspractijk en de averijregeling op het einde van de 18de eeuw verstrekt. Gezien de diep ingrijpende evolutie die de verzekering sinds haar codificering in Alva's ordonnantie en de Antwerpsche costuimen van 1582 en 1609 vertoond had, was het den verzekerde voortaan onmogelijk geworden zijn rechten en verplichtingen met voldoende juistheid te kennen (21): « *Cette nouvelle compagnie différera de la compagnie d'Anvers en ce qu'elle publiera à tout le monde les conditions générales, auxquelles elle se conformera pour le règlement des pertes, des avaries et toutes autres choses, et il ne dépendra pas des directeurs de refuser le paiement d'une perte pour des raisons fondées sur des coutumes inconnues, au contraire par la publicité de leurs règles, celui qui fait la demande pourra juger aussi bien qu'eux de sa validité* ». De ontleding van die voorwaarden, hun vergelijking met het polismateriaal van de Antwerpsche compagnie gaat echter het bestek van dit kort artikel te buiten. In

(20) Rijksarchief Brussel, *Conseil Privé*, Register n° 194, f° 55.

(21) IDEM, *Conseil des Finances*, n° 1640.

navolging van de Antwerpsche compagnie warden te Oostende eveneens de voorwaarden der brandverzekering bekend gemaakt.

Te Oostende evenals te Antwerpen was de verzekering zoo winstgevend, dat benevens een publieke compagnie talrijke particuliere assuradeurs en private maatschappijen dezen bedrijfstak uitoefenden.

Het tarief voor de gezworen makelaars te Oostende bepaalde een courtageloon van $1/8\%$ op de verzekerde waarde ten laste van den verzekerde.

Nergens treedt de mededinging tegen de publieke compagnie beter op den voorgrond dan in de te Brugge op 1 Juni 1782 voor een termijn van tien jaar opgerichte private verzekeringsmaatschappij (22). Onder de benaming « ridder d'Hont de Nieuwburg, Van Outryve de Merckem, Frederic Romberg (23), de Stoop, G. de Brouwere, Willaert de Baere, Stassignon, Donche Vercruysse, Serweytens, Tailliu en anderen», besloot deze private maatschappij haar bedrijvigheid door toetreding van nieuwe vennoten uit te breiden.

De voorwaarden tot deelneming vertoonen een zeer groote overeenstemming met de bepalingen van de Oostendsche publieke compagnie. Hier volgen de bizonderste afwijkingen. Alleen de onderdanen van den Keizer wonende in de Oostenrijksche Nederlanden waren tot de intekening op de aandelen toegelaten. Het kapitaal was op 1.000.000 fl. gesteld, verdeeld over 1.000 aandelen. Opmerkelijk is de clause

(22) Rijksarchief Brussel, *Conseil Privé*, n° 1157.

(23) H. VAN HOUTTE, o. c., blz. 369. Deze Brusselsche koopman was ongetwijfeld onze grootste reeder in de 18de eeuw. Van de regeering ontving hij een octrooi voor den transitohandel.

waarbij men slechts 1 % van het ingeteekende bedrag voor noodzakelijke bureaukosten betaalde. Voor de helft van het ingeteekende kapitaal werd ter goedkeuring van de bestuurders een bepaalde zekerheid gesteld, bestaande uit hypotheeken, renten, gronden en goederen. In geval de gebeurlijke verliezen de premiën overtroffen, was het de bestuurders toegelaten een nieuwe storting te eischen. Op straf van dadelijke uitwinning zoowel op de goederen als op den persoon van den aandeelhouder, die in gebreke blijft, diende deze betaling binnen de acht dagen volbracht. Zelfs waren de aandeelhouders in geval van eventueele verliezen onbeperkt aansprakelijk. Belangrijk was vooral de bepaling der statuten, dat elk geschil tusschen bestuurders en geïnteresseerden, van welk bedrag ook, aan de uitsluitende bevoegdheid van scheidsrechters, zonder enig verhaal onderworpen was. De bepalingen nopens de bijeenkomst, de samenstelling en de bevoegdheid van de algemeene vergadering van voornaamste aandeelhouders waren uit de Oostendsche compagnie overgenomen (24).

De alsdan talrijk opgerichte verzekeringscompagnieën te Bremen en te Hamburg hebben ongetwijfeld tot voorbeeld aan de Brugsche maatschappij gediend (25). De overeenstemming van talrijke bepalingen der statuten alsook de brief van haar beheerder de Stoop wijzen op dergelijke beïnvloeding (26).

(24) Bijlage, n° 1.

(25) F. PLASZ, *Geschichte der Assekuranz und der Hanseatischen Seeversicherungsbörsen*, Hamburg, Bremen, Lübeck, Hamburg, 1902, blz. 510 e. v.

(26) Rijksarchief Brussel, *Conseil Privé*, n° 1157, brief van 22 Mei 1782 : « ... Il s'agira de mettre les primes d'assurance le plus bas possible pour avoir le plus à faire et le commerce en général en profitera, à l'instar de Bremen où trois chambres se sont érigées à la fois... ».

Ongeveer gelijktijdig met de publieke compagnie te Oostende, begon deze private maatschappij met de openbare intekening van haar aandelen. Gedrukte omzendbrieven maakten de voornaamste bepalingen van haar statuten kenbaar.

Onmiddellijk stelde Herries de regeering op de hoogte van deze onverwachte en gevaarlijke mededinging. Op grond van zijn octrooi eischte hij de afschaffing van de Brugsche onderneming, die naar hij beweerde, onder den schijn van een private maatschappij een nieuwe publieke verzekeringscompagnie in Vlaanderen oprichtte.

Na den Raad van Financiën, onderzocht de Geheime Raad het juiste onderscheid tusschen een publieke en een private maatschappij. Daar de meeningen daaromtrent verdeeld bleven, adviseerde de Geheime Raad dat Herries zijn toevlucht tot de gewone rechtbanken hoefde te nemen, indien hij zich door de bepalingen van het octrooi benadeeld achtte (27).

Tijdens deze lange besprekingen zette de private maatschappij van Brugge ongestoord haar werkzaamheden voort. Op drie dagen waren alle aandelen door kooplieden, bankiers en andere personen ingetekend. Brussel liet zich 75.000 fl. en Gent 150.000 fl. voorbehouden. Het succes van de private maatschappij overtrof derwijze alle verwachtingen, dat men het kapitaal eerst op 1.500.000 fl. en kort daarna op 3.000.000 fl. verhoogde.

Het welslagen van de Brugsche onderneming zette enkele kooplieden te Oostende er toe aan om een gelijkaardige maatschappij in de vrijhaven op te richten.

Uit al het bovenstaande blijkt, dat Antwer-

(27) IBID., *Conseil Privé*, n° 1157.

pen, Oostende en Brugge centra van buitengewone verzekeringsbedrijvigheid in de tachtiger jaren waren. Gent en Brussel daarentegen hebben zich alleen bij de aldaar opgevatte initiatieven aangesloten.

Naar aanleiding van de afschaffing van het Gentsche agentschap der Antwerpsche compagnie in 1763, werd hiertegen vanwege een dertigtal Gentsche kooplieden verzet aangeteekend. De compagnieën van Antwerpen, Oostende en Brugge, lieten niet toe een verzekeringscompagnie met aanzienlijk kapitaal te Gent op te richten.

Over de bedrijvigheid van beide publieke compagnieën en van de talrijke private maatschappijen en particuliere assuradeurs kunnen we slechts enkele nauwkeurige gegevens mededeelen.

De plotse handelsopbloei van de tachtiger jaren kwam vooreerst de bestaande « *Chambre Impériale et Royale d'Assurance* » te Antwerpen ten goede. Het zakencijfer van het Antwerpsche bureau der compagnie toont dit zeer duidelijk aan (28) :

1777	2.651.000 fl.
1778	4.112.000 fl.
1779	3.942.000 fl.
1780	7.600.000 fl.
1781	12.850.000 fl.
1782	6.510.000 fl.
1783	
1784	2.510.000 fl.

Voor 1782, het eerste jaar van de bedrijvigheid der Oostendsche *Compagnie*, bedraagt dit zakencijfer dus nauwelijks de helft van het vorige jaar. In 1783 zijn de cijfers niet gekend en in 1784 wordt de depressie van het Antwerpsche bedrijf nog duidelijker.

(28) Rijksarchief Brussel, *Conseil des Finances*, n° 1640.

In de verslagen van de algemeene vergadering van aandeelhouders wordt op deze toenemende mededinging van de « *Compagnie d'assurance de la Flandre Autrichienne* » herhaaldelijk gewezen. De afschaffing van het Gentsche agentschap in 1786, na het faillissement van den agent, de Wwe de Wulf, komt dit eveneens bevestigen.

Gezien de regeering het niet noodig achtte zich jaarlijks door een afgevaardigde bij de algemeene vergadering van aandeelhouders der Oostendse *Compagnie* te laten vertegenwoordigen, bevatten de archieven van den Raad van Financiën, omtrent deze compagnie zeer schaarsche gegevens. Uit enkele dividenduitkeeringen van de tachtiger jaren, blijkt echter dat haar bedrijvigheid hoofdzakelijk ten nadeele van de Antwerpsche geschiedde.

	<i>Oostende</i>	<i>Antwerpen</i>
1783	40.000 fl.	10.000 fl.
1784	geen	30.000 fl.
1785	20.000	geen

Hoewel de Antwerpsche publieke compagnie de verzekeringsmarkt te Antwerpen beheerschte, was het haar onmogelijk een feitelijk monopolie in het bedrijf uit te oefenen. Voor de sterke mededinging van particuliere assuradeurs, kooplieden, bankiers en zelfs renteniers moge volgend voorbeeld als afdoend bewijs gelden.

Te Antwerpen werd op voorstel van den kas sier J. B. Cogels, die als makelaar optrad, voor 150.000 fl. op het Zweedsche compagnieschip « *Gustavus Tertius* » verzekerd. De Antwerpsche publieke compagnie nam slechts een risico van 56.500 fl., terwijl 93.500 fl. door particuliere assuradeurs of beheerders van particuliere maatschappijen, voor bedragen van gemiddeld

2.000 fl. op polissen van de publieke compagnie ondertekend werden (29) :

J. J. Cogels	3.000	Wm. Hollier pour	
M ^{me} V ^{ve} J. M. Smets	3.000	Monsieur Th. Gildart (30)	10.000
P. D. Cornelissen	3.000	Bernd. Leuwers	5.000
C. J. Osy	3.000	M ^{me} V ^{ve} L. J. Wal-	
J. B. D. Van Scher- berg	11.500	wein	2.000
Jean J. Meyers	1.000	Walwein de tervliet	1.000
P. J. J. Boschaert	1.500	M ^{me} la comtesse de	
J. J. Della Faille	3.000	Wargemont	2.000
P. J. J. de Meulenaer	4.000	J. A. M. van Zanden	1.000
Henry Van Eupen	2.000	Giles Fr. De Pauw	2.000
Th. Fr. de Haan	2.000	Jean fr. Van den	
J. Van Delft	3.000	Bergh	1.000
M ^{me} V ^{ve} M. A. J.		Joseph A. Meyers	1.500
Mols	1.000	Fr. A. Verhulst	1.000
le vicomte de fraula	2.000	J. Fred. Mellerio	1.000
G. H. Van Eersel	1.000	J. E. Werbrouck	2.000
J. Cuylits	1.000	G. C. Knyff	1.000
J. E. Peeters d'Art- selaer	3.000	N. J. Lorent	2.000
Ch. J. du Man	3.000	du Neuf d'hoogelande	3.000
J. Fr. Vinck de Wust- wesel	3.000	moy-même	3.000

Van 6 Februari 1782 tot 3 Mei 1784 verze-kerde W. Hollier voor rekening van de private maatschappij « *Union des Dames* » een bedrag van 309.689 fl. met een bruto premieopbrengst van 17.515.18 fl. De nettowinst bedroeg onge-veer 7.000 fl., zoodat elk der 12 vennoten 585 fl. ontving (31). Een nader onderzoek van de

(29) Archief Cogels, *Quittances des primes sur le navire Gustavus Tertius* model van kwijting, bijlage n° 2.

(30) Th. Gildart is de commissionnair van de Antwerp-sche publieke compagnie te Londen.

(31) Vu ce jour la table de toutes les assurances qui ont été faites pour notre société sous la direction de Messieurs Jean Bte. Cogels et Hollier, dont il appert que depuis le 6 février 1782 jusqu'au 3 mai 1784, il a été assuré pour notre dite société fl. 309.689 de change, qui ont produit

tabel der verzekeringen noopt er ons toe te besluiten, dat de private maatschappij dezelfde risico's als de Antwerpsche publieke onderteekende.

Bedroeg het verzekeringsvoorstel voor de publieke compagnie meer dan 60.000 fl. dan werd de complementaire verzekering door particulieren of private maatschappijen op de polissen der compagnie onderteekend. Hollier, «*underwriter*» van de «*Union des Dames*» en tevens eerste bediende van de Antwerpsche verzekeringscompagnie, kon op deze wijze beide functies verzoeenen.

Uit de verzekeringstabel citeeren we enkele verzekeringen voor rekening van de Aziatische compagnie, waarvan de Proli de leiding had :

Een bedrag van 9.000 fl. op schip en cargo van «*le Prince Kaunitz*» voor de reis van Triëste naar Indië en retour, à 14 %.

Een bedrag van 6.000 fl. op schip en cargo van den «*Graeve de Kollowrath*», voor de reis van Livourne naar Indië en retour, à 13 %.

en primes		fl. 17.515.18
sur lesquelles on déduit :		
pour pertes payées	fl. 7.101.19	
primes restournées	fl. 2.701.83/4	
primes de réassurance	fl. 689.19	fl. 10.493.63/4

et qu'il en résulte un bénéfice net de fl. 7.022.111/4 sur lequel au rapport desdites Srs. Cogels et Hollier il ne peut plus venir aucune reclame, n'y ayant plus rien en souffrance que les deux navires suédois réassuré à Ostende, lequel bénéfice fait sur chaque action ou douzième portion, fl. 585.4 1/4 argent de change, et ayant résolu de dissoudre et de finir notre ditte société, nous reconnaissons avoir reçu de Monsieur Jean Bte. Cogels chacune notre douzième part audit bénéfice montant à (de som in letters) et dissolvons moyennant ce notre dite société sous promesse cependant qu'au cas que contre toute attente il survient encore quelque reclame ou perte de garantir ledit Srs. Cogels et Hollier en restournant notre part et ce qui pourra être requis.

Een bedrag van 5.000 fl. op schip en cargo van « *den Graeve van Sinzendorff* » voor een reis van Londen naar Canton, à 12 %.

De private maatschappij herverzekerde te Oostende de risico's door haar op de Zweedsche schepen « *Terra Nova* » en « *Gustave Adolphe* » voor de reis Gothenburg naar Canton ondertee-kend (32).

De Oostendsche publieke verzekeringscompagnie speelde niet een zoo overwegende rol op de verzekeringsmarkt in Vlaanderen. De Brugsche private maatschappij was, naar wij uit Herries briefwisseling aan de regeering, vernemen, een ernstige en gevaarlijke mededinger. Regelmatig publiceerde deze private maatschappij haar premiëntarief, dat steeds beneden dit van de Oostendsche publieke compagnie werd gesteld. Bovendien werden nog aan den verzekerde de onkosten van een taks in verhouding met het verzekerd bedrag gespaard. Op 6 Augustus 1782 liet Herries ter inzage aan den Raad van Financiën een polis van de Brugsche maatschappij geworden. Deze polis van 2.500 fl. was door de beheerders Serweytens en Stassignon ondertee-kend en vermeldde reeds het volgnummer 188 na een bedrijvigheid van twee maanden. Zelfs te Gent had de Brugsche maatschappij, in navolging van de publieke compagnieën van Antwerpen en Oostende, een plaatselijk agent, de Waha, aangesteld.

Op de handelsherleving van de tachtiger jaren volgde, zoodra de zeeoorlog geëindigd was, een periode van depressie in het zakenleven. Ook de zeeverzekering volgt deze dalende lijn. De Antwerpsche publieke compagnie heeft in 1793 slechts voor 587.000 fl. ondertee-kend. De vraag naar de likwidatie wordt reeds enkele jaren telkens op de algemeene vergadering van

aandeelhouders opgeworpen. Uit de enkele dividenduitkeeringen van de Oostendsche compagnie blijkt reeds dat haar verwachtingen grootelijks teleurgesteld werden. Ook deze publieke compagnie zal wellicht het crisisjaar 1793, in het zeeverzekeringsbedrijf, niet te boven zijn gekomen.

De handelsbedrijvigheid van de Oostenrijksche Nederlanden tijdens den zeeoorlog komt in ruime mate het verzekeringsbedrijf ten goede. In dit bedrijf zijn het vooral de publieke maatschappijen en de Brugsche private maatschappij die de verzekeringmarkt beheerschen. De andere private maatschappijen en de particuliere assuradeurs dragen meer het karakter van een gelegenheidsbedrijf, ontstaan ten gevolge van de uiterst gunstige economische voorwaarden.

In de evolutie van de uitbating der verzekering in onze gewesten hebben deze talrijke compagnieën, zoowel publieke als private, het overwicht van de maatschappijverzekering over de particuliere verzekering blijvend bevestigd.

Deze maatschappijen zijn de voorbereiding tot de verzekeringcompagnieën van de eerste jaren der negentiende eeuw. Te Antwerpen zijn tusschen de jaren 1820 en 1830 een zestal compagnieën tot stand gekomen, waarvan nu nog enkele in de twintigste eeuw hun bedrijvigheid voortzetten. De evolutie van de verzekering-uitbating onder vorm van compagnie op aandelen is een van de kenmerkende trekken van het verzekeringbedrijf van de negentiende eeuw. Alleen de Londensche particuliere assuradeurs van de Lloyd's wisten hun positie te handhaven.

De studie van de verzekering tijdens den zeeoorlog bewijst de belangrijke rol, die Antwerpen en Oostende in de Europeesche verzekeringsmarkt vervulden. Evenals dit met de Vereenigde Provinciën het geval is, maakt de premieopbrengst een van de aanzienlijke actieve vermogensbestanddeelen der betalingsbalans van de Oostenrijksche Nederlanden uit.

Tot den zeeoorlog was Antwerpen de onbetwistbare financiële markt van de Oostenrijksche Nederlanden. De regeeringspolitiek, die voortdurend Oostende, de eenige haven van onze gewesten, trachtte te bevoordeelen, vermocht niet het belang van haar kleinen commissiehandel te doen toenemen. De inwijking van talrijke rijke vreemdelingen rond 1780 wijzigde deze toestand volledig en bevestigde Oostende's financiële onafhankelijkheid. De door Herries opgerichte publieke verzekeringscompagnie, alsook de vermelde Brugsche maatschappij, ten volle aan de toenmalige handelsmethodes aangepast, bleken dan ook volledig voor hun taak berekend. Het belangrijkste initiatief van den ingeweken Engelschen koopman Herries blijft evenwel de stichting te Oostende van de eerste openbare bank op aandeelen.

L. COUVREUR.

BIJLAGE 1.

Statuten van de private maatschappij te Brugge (1).

1. De societeyt wort aengegaen voor den termijn van thien consecutive Jaeren het eerste te beginnen met den eersten juny XVII C tweentachtig ende sal bestaen in eenen fond van een millioen guldens wisselgelt.

2. Een iegelijk subject wesende van sijne Keyserlicke ende Coninglicke majesteyt ende woonachtig binnen dese landen, sal dear in moghen deel nemen voor een ofte meer Duysenden guldens wisselgelt behoudens tot concurrentie vande helft van het selve syn genomen deel werde, kerende met suffisante hypotecque ten appaisement vande te kiezen directeurs alsmede furnicerende tot een ten honderden vande somme voor de welcke synne inschryvinge sal wesen gedaen.

3. Alle de inschryvers sullen ten daege van hunne inschryvinge opgeven by notitie de hypotecquen die sy van sentimente syn te geven, tsy geconstitueerde renten, gronden van erften (?) ofte andere goederen.

4. De inschryvinge gecompleteert synde, sal gehouden worden vergaederinge tot kiezen van drie principaele directeurs en drye adjuncten, ofte securanten en eenen bouckhouder ende cassier, gelick oock om te convenieren wegens de reglementen voor de directie ende de commissien ofte belooninge der selve.

5. Niemand en sal geconvoceert worden tot eenige vergaederinge ofte aldaer voys hebben ten sy, geintresseerde synde tot concurrentie van thien duysent guldens hebbende de goune intrest hebbende tot twintigh duysent guldens twee voysen, hebbende dog niemant daerboven hoedanig dat soude wesen den intrest die sy daer in hebben genomen.

6. Niemand tensy recht hebbende van geconvoceert te worden en sal sig in de vergaederinge mogen presenteren uyt crachte van procuratie van andere gelicke recht hebbende, ende in sulck geval en sal diergelicken persoon noyt meer als twee voysen connen hebben, selfs alwaer het soo dat hy uyt synnen eygen hoofde eenen dubbelen voys soude hebben.

7. Men sal geene directeurs mogen kiezen ten sy de ghonne ten minsten tot concurrentie van vyf duysent guldens intrest in de associatie hebben genomen.

(1) Rijksarchief Brussel, *Conseil des Finances*, n^r 1640, *Conseil Privé*, n^r 1157, dit dossier bevat een kopij der Statuten in 't Fransch vertaald.

8. Alles het ghone in de vergaeringen sal vooren gehouden ofte verhandelt wesen, sal door de pluraliteyt van stemmen der presente worden gedecideert ende (?), waer aen de goune alsdan absent geweest synde, hun sullen moeten gedraegen behoudens dat het met de affirmatie van den clerck der associatie consteert dat alle de goune voys hebbende schriftelyck vermaent ende geroepen syn geweest.

9. In het geval dat de directeurs bevonden dat door een onverwachte verlies noodig is te doen eenig furnissement van penningen sullen sy de faculteyt hebben van alle de inschryvers sol par livres van hunnen respectieven intrest selve furnissement te doen contribuieren binnen den tydt van acht daegen naer date de selve inschryvers daer toe schriftelyck sullen wesen vermaent met voordere faculteyt vande goune, die in gebreke souden blyven daer toe te praemen en by parate ende reële executie soo ten laste van hun persoons, als van hunne goederen sonder eenige formaliteyt, van reghte te moeten gebreycken, ten effecte van welcken alle de inschryvers met het onderteekenenen deser verclaeren hun aende voorschreven clause te onderwerpen autoriserende den procureur

ende elcken thoonder deser om order d'onderschrevene te compareren voor het magistraet deser stede van brugge ende alle het selve ende voordere conditien by desen vermeldt met de veluntaire condemnatie die sy daer in syn syn gedoogende aldaer te laeten decreteren, volgens hunne somme en inhouden.

10. De directeurs sullen de macht hebben van te convoceeren tot de vergaeringe als sy sullen ordeelen sulckx nootsaekelick te wesen, sy sullen niet min verplicht wesen eens telcken jaere binnen den maend naer het expireeren dies, ter vergaeringe order te geven pertinente rekeninge van hunne gestie, aldaer presenterende eenen bilan van alle de operatien die gedurende het selve jaer gedaen sullen syn geweest als wanneer oock sal worden gereguleert het dividend in geval van beneficie welck dividend sal geschieden sols par livres.

11. Niemand intrest genomen hebbende in dese societeyt, en sal voor den bepaelden tyt mogen daer uyt scheyden het sal nogtans een iegelijk geoorloft wesen synne actie ofte actien te vercoopen behoudens dat daer af gebeurt behoorlick verhoofdinge ten registre onderhouden by den bouckhouder ende dat den cooper oock sal geven hypotecque als hiervoor en sullende ondertusschen de eerste affectatie door den vercooper gedaen; blyven in vigeur tot dies den gesyden cooper aen synne obligatie sal hebben voldaan, waer en boven den selven cooper, voor aeler ten beroepen registre te worden geinscribeert sal moeten betaalen in proffyte vande generaele associatie tot een par cent van synne geacquireerde actie ofte actien, gelijk oock in proffyte van de societeyt sal verblyven de een par cent by den vercooper ten inschryvinge betaelt.

12. Alle de geschillen rysende tusschen de societeyt ende sommige geintresserde tsy directeurs, cassier, bouckhouder ofte andere sullen door arbitres moeten worden gedecideert waer aen

sy hun eenpaerelyck sullen moeten gedraegen sonder daeraf te mogen reduceren appelleren ofte de kennisse dies op andere manieren tot eenig tribunael van justicie te bringen.

BIJLAGE 2.

Kwijting van de premie op het schip Gustavus Tertius (1).

Anvers le «24 9bre 1785» pourf. «300-» de ch.
 Au « vingt trois May » prochain « je promets » de payer à M«oy-même» la somme de « trois cent florins » de change, signé par « moy » au bas de la police de la Chambre Imple. & Royle d'Assurance de cette ville du «23 Ct.» N° «32402» sur «espèce et plomb dans le navire suédois Gustavus Tertius Cap^{no} Joran Gegenfelt de Gothembourg à Canton en Chine & de retour » Pour les risques sous mêmes conditions, à quoi on se réfère.

« Jean Bapte. Cogels » (2).

(1) Archief Cogels.

(2) De tekst tusschen haakjes is met de hand geschreven.